

Recenzja dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego

dr Renaty Wawrzyniak-Beszterdy

w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych
w dyscyplinie pedagogika sporządzona na wniosek Wydziału Studiów Edukacyjnych
Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu

Informacje o drodze edukacyjnej i zawodowej Kandydatki

Pani dr Renata Wawrzyniak Beszterda od początku swojej kariery naukowej związana jest z poznańskim środowiskiem akademickim. W 1989 roku ukończyła studia magisterskie na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu uzyskując dyplom magistra pedagogiki o specjalności pedagogika opiekuńczo-wychowawcza. Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki uzyskała w 2000 roku na podstawie dysertacji: *Szkoła jako obszar doświadczeń komunikacyjnych uczniów* nadany uchwałą Rady Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. Promotorem pracy była prof. dr hab. Maria Dudzikowa, recenzentami w przewodzie - prof. dr hab. Zbigniew Kwieciński oraz dr hab. Elżbieta Putkiewicz, prof. UW.

Od 1989 roku Habilitantka zatrudniona została w macierzystej uczelni na stanowisku asystenta, a po uzyskaniu stopnia naukowego doktora, od 2001 roku na stanowisku adiunkta w Zakładzie Pedagogiki Szkolnej Wydziału Studiów Edukacyjnych, obecnie na stanowisku starszego wykładowcy. Od 2009 roku dr Renata Wawrzyniak-Beszterda pełni funkcję Kierownika Pracowni Pedagogiki Szkolnej. W latach 2003 -2014 zatrudniona była także jako wykładowca w Wyższej Szkole Humanistycznej w Lesznie.

Dotychczasowy dorobek naukowy obejmuje publikacje dotyczące generalnie 2 obszarów problemowych: (1) szkoły jako obszaru doświadczeń szkolnych uczniów, (2) „obecności kapitału społecznego w praktyce szkolnej, analizowanego w perspektywie doświadczeń uczniów i nauczycieli” (autoreferat s. 17). Problematyka z obu wskazanych obszarów odzwierciedlona jest także w tematyce referatów wygłoszonych na seminariach i konferencjach naukowych krajowych i międzynarodowych.

Do oceny Habilitantka przedstawiła cykl tematycznie powiązanych publikacji składających się na osiągnięcie naukowe opatrzone tytułem: *Uczniowie i nauczyciele w szkolnictwie współczesnym. Studium pedagogiczno-społeczne*".

Ocena osiągnięcia naukowego wymienionego w Art. 16 Ustawy z dnia 14 marca 2003 (Dz.U. Nr 65 poz. 595, z późniejszymi zmianami) znowelizowanej w 2014 roku oraz pozostałego dorobku naukowego przedstawionego przez Kandydatkę/Kandydata do oceny

Na formalny, ilościowy dorobek naukowy dr Renaty Wawrzyniak-Beszterdy po uzyskaniu stopnia doktora, składają się **42** pozycje w tym, **1** monografia autorska, **3** monografie współautorskie, **1** współredakcja monografii zbiorowej i **1** redakcja recenzowanej pracy zbiorowej, **10** artykułów w recenzowanych czasopismach punktowanych (ministerialna lista C i B). W dorobku znajduje się także 19 rozdziałów w recenzowanych publikacjach współautorskich, **7** rozpraw w recenzowanych pracach zbiorowych. Wszystkie publikacje wydane są w języku polskim, co nieco zdumiewa w kontekście udziału Badaczki w konferencjach międzynarodowych oraz pobytach studyjnych i organizowanych w ramach wymiany międzynarodowej. Habilitantka nie podała łącznej liczby punktów za publikacje naukowe, zgodnie z kryteriami parametryzacyjnymi przyjętymi przez MNiSW.

Ilościowo dorobek dr Renaty Wawrzyniak-Beszterdy jest satysfakcjonujący. Znajdują się w nim zarówno prace autorskie, jak i będące wynikiem pracy w zespole badawczym, redagowane i współredagowane, z udziałem przedstawicieli badaczy z innych ośrodków akademickich. Niedosyt pozostawia brak tekstów, potwierdzających udział Autorki w międzynarodowym dyskursie akademickim.

Jako główne osiągnięcie naukowe dr Renata Wawrzyniak-Beszterda wskazała cykl publikacji powiązanych tematycznie, zatytułowany: *Uczniowie i nauczyciele w szkolnictwie współczesnym. Studium społeczno-pedagogiczne*. Składa się na nie 26 publikacji, w tym:

- **1 recenzowana monografia autorska:** *Kapitał społeczny szkoły. Z doświadczeń biograficznych nauczycieli. Studium przypadków*, Wyd. Naukowe UAM, Poznań 2019, ss. 250
- **2 monografie współautorskie**, (1) współ.: M. Dudzikowa, S. Jaskulska, E. Bochno, I Bochno, K. Kanasiecka-Falbierska, M. Marciniak, *Kapitał społeczny w szkołach różnego szczebla. Diagnoza i uwarunkowania*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”. Kraków, 2010; (2)

współ. M. Dudzikowa, S. Jaskulska, E. Bochno, I Bochno, K. Kanasiecka-Falbierska, M. Marciniak, *Oblicza kapitału społecznego uniwersytetu. diagnozy-interpretacje-konteksty*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków, 2013.

- **11 rozdziałów w recenzowanych publikacjach współautorskich:** (1) *Lekcja*, (2) *Operacjonalizacja zmiennych i procedura badań*, (3) *Wizerunek lekcji i jego uwarunkowania*, (w:) *Doświadczenia szkolne pierwszego rocznika reformy edukacji. Studium teoretyczno-empiryczne*, (red.) M. Dudzikowa, R. Wawrzyniak-Beszterda, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków, 2010; (4) *Kapitał rodziny*, (5) *Szkolny kapitał społeczny a kapitał rodzinny badanych*, (6) *Kapitał społeczny w szkołach-próba podsumowania* (7) współ. z S. Jaskulska, *Uwagi metodologiczne i procedura badań* (w:) *Kapitał społeczny w szkołach różnego szczebla. Diagnoza i uwarunkowania*, M. Dudzikowa, S. Jaskulska, E. Bochno, I Bochno, K. Kanasiecka-Falbierska, M. Marciniak (red.) Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2011; (8) *Oferta dydaktyczna uczelni* (9) *Zasoby rodzinne – portret próby i weryfikacja hipotez* (10) *Weryfikacja hipotez badawczych*, (11) *ustalenia metodologiczne* (w:) *Oblicza kapitału społecznego uniwersytetu. diagnoza- interpretacja- konteksty*, M. Dudzikowa, S. Jaskulska, E. Bochno, I Bochno, K. Kanasiecka-Falbierska, M. Marciniak (red.), Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2013;

- **3 artykuły w czasopismach punktowanych**, (1) *Zmiana strukturalna czy organizacyjna? Głos w sprawie zmarnowanej szansy* *Studia Pedagogiczne*, 2011/ LXIV (pkt. 10), (2) *Oferta dydaktyczna uniwersytetu. potencjał i ograniczenia dla kształtowania kapitału społecznego w szkole wyższej*, *Studia Edukacyjne* 2012/22 (pkt.10), *Edukacja akademicka: między transmisją wiedzy a jej konstruowaniem*, *Studia z Teorii Wychowania*, 2017 tom VII nr 2(19) (pkt.8).

- **7 rozpraw w recenzowanych pracach zbiorowych**, (1) *Udział ucznia w lekcji. Doniesienie z badań* (w:) *Wokół zagadnień wychowania- aspekty teoretyczne i przyczynki empiryczne*. (red.) R. Wawrzyniak-Beszterda, *Zeszyty Naukowe Forum Młodych Pedagogów przy KNP PAN*, Wyd. Naukowe UAM, 2008; (2) *Omówienie metodologii badań pierwszej fali*, (w:) *Szkoła i jej wychowankowie* (red.) M.Chodkowska, M. Uberman (Wyd. Naukowe UR, Rzeszów, 2010; (3) współ. *Szkoła w doświadczeniach I roku UAM (2005/06)-pierwszego rocznika reformy edukacji. Zarys koncepcji badań, fragmenty wyników* (w:) *Ciągłość i zmiana w edukacji szkolnej – społeczne i wychowawcze obszary napięć*, J. Surzykiewicz, M. Kulesza (red.) Wyd. Naukowe UŁ, Łódź 2010; (4) *Lekcja jako przejaw kultury organizacyjnej szkoły. Z perspektywy uczniowskich doświadczeń* (w:) *Kultura organizacyjna szkoły*, E. Augustyniak

(red.) Wyd. AGH Kraków, 2009; (5) *Zasoby rodzinne ucznia a jego doświadczenia szkolne. W perspektywie kultury edukacji według J. Brunera* (w:) *Kultura organizacyjna szkoły rozwijającej się*. E. Augustyniak (red.) Wyd. AGH Kraków, 2011; (6) współ. z M. Marciniak, *Szkoła w doświadczeniach pierwszego rocznika reformy edukacji (fragment wyników badań)* (w:) *Zawirowania systemu edukacji. Z perspektywy socjologicznych warsztatów badawczych*. M. Zahorska (red.) Wyd. Naukowe UW, Warszawa 2012; (7) *Szkoła w doświadczeniach biograficznych uczniów. O dziedziczeniu i utrwalaniu deficytów edukacyjnych* (w:) *Środowiska uczestnictwa społecznych jednostek i, kategorii i grup społecznych (doświadczenia socjalizacyjne i biograficzne)*, J. Modrzewski, A. Matysiak-Błaszczyk, E. Wodarczyk (red.) Wyd. Naukowe UAM, Poznań 2018.

- **1 współredakcja recenzowanej monografii zbiorowej:** z M. Dudzikową -*Doświadczenia szkolne pierwszego rocznika reformy edukacji. Studium teoretyczno-empiryczne*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków, 2010.

- **1 redakcji recenzowanej pracy zbiorowej:** *Wokół zagadnień wychowania-aspekty teoretyczne i przyczynki empiryczne*, Zeszyty Naukowe Forum Młodych Pedagogów przy KNP PAN, Wyd. Naukowe UAM ss. 256.

Treści wymienionych tekstów były przedmiotem mojej analizy przy sporządzaniu recenzji dorobku naukowego.

***

Wskazany, obszerny cykl obejmujący publikacje z lat 2008-2019 lokowany jest w polach problemowych pedagogiki szkolnej i pedeutologii. Posiada, co podkreślam już na samym wstępie, niezaprzeczalne walory poznawcze i stanowi znaczący wkład w rozwój pedagogiki jako dyscypliny naukowej. Jednocześnie w tekstach tych dokumentuje się proces dojrzewania Habilitantki jako naukowca: od „terminowania” w zespole badawczym, po bycie partnerem (w różnych rolach), aż po realizację autorskich eksploracji, dowodzących samodzielności badawczej.

Zanim przejdę do szczegółowego omówienia osiągnięć Habilitantki chciałabym zwrócić uwagę na dylematy, które towarzyszyły mi podczas oceny dorobku.

Zainteresowania badawcze Habilitantki oscylują wokół dwóch kluczowych dla współczesnego dyskursu edukacyjnego kategorii - jakości doświadczeń szkolnych uczniów oraz postrzegania szkoły jako źródła kapitału społecznego dla jego głównych aktorów społecznych. Oba te pola zainteresowań były eksplorowane głównie w toku realizacji podłużnych badań zespołowych, finansowanych z zewnętrznych źródeł (grant MNiSW nr

3821/H03/2007/32) oraz ze środków macierzystego Wydziału (pomiar trzeci). Pomimo załączonych oświadczeń współautorów, z określeniem ich procentowego wkładu w przygotowanie poszczególnych części raportów, a także z dość czytelnym wskazaniem obszarów odpowiedzialności merytorycznej członków zespołu, ocena wkładu poszczególnych badaczy w realizację projektu badań jest niezwykle trudna i wymaga balansowania pomiędzy wartością całego projektu (jego mocnymi i słabymi stronami), a wkładem indywidualnym poszczególnych członków. Ponadto, w projektach badań podłużnych publikacja cząstkowych ustaleń badawczych sprawia, że w kolejnych tekstach bazujących na tym samym materiale faktograficznym pewne fragmenty (np. dotyczące założeń projektu, metod zbierania i analizy danych terenowych) są zazwyczaj w niewielkim stopniu przetworzone. Nie zawsze też teksty zamieszczane w raporcie spełniają wymóg objętości 0,5 arkusza wydawniczego, co rodzi pytania o oryginalność publikacji i spełnienie ustawowych wymogów stawianych pracom naukowym. Pomimo towarzyszących ocenie wątpliwości jestem przekonana, że budowanie dorobku naukowego w toku realizacji zespołowych projektów badawczych jest doskonałą strategią rozwijania osobistych zasobów profesjonalnych, których zwieńczeniem jest indywidualne postępowanie awansowe.

***

Projekt ilościowych badań longitudinalnych kierowany przez prof. Marię Dudzikową dotyczył doświadczeń szkolnych I-szego rocznika uczniów, którzy rozpoczęli edukację w nowym typie szkoły – gimnazjum. Składał się z trzech etapów. W każdym z nich Habilitantka była zaangażowana pełniąc w zespole badawczym różne role. W pierwszym etapie dr Renata Wawrzyniak- Beszterda koncentrowała się na poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie: jak doświadczają szkoły uczniowie na każdym ze szczebli systemu oświatowego? Jednostką analizy stała się lekcja rozumiana jako przestrzeń rozwojowa dla uczniów. Projekt trafnie został ulokowany w teorii kultury edukacji J. Burnera, co pozwoliło na przekroczenie funkcjonalistycznego sposobu rozumienia szkoły artykułowanego przy pomocy kategorii: transmisja wiedzy, efektywność, skuteczność, kontrola i ocena, monitowanie postępów itp. Z artykułów opublikowanych przez Habilitantkę w latach 2008 – 2010 m.in. *Udział ucznia w lekcji. Doniesienie z badań*, (w:) Wokół zagadnień wychowania- aspekty teoretyczne i przyczynki empiryczne, (red.) R. Wawrzyniak-Beszterda, *Zeszyty Naukowe Forum Młodych Pedagogów przy KNP PAN* Wyd. Naukowe UAM, 2008; *Lekcja*, (w:) Doświadczenia szkolne pierwszego rocznika reformy edukacji. Studium teoretyczno-empiryczne, (red). M. Dudzikowa, R. Wawrzyniak-Beszterda, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków, 2010

wyłania się ponury, choć spodziewany wizerunek lekcji, zapisany w pamięci uczniów z różnych etapów ich formalnego kształcenia. Uzyskane rezultaty badawcze omawiane przez Habilitantkę jednoznacznie dowodzą, że mechanizmy funkcjonowania szkoły służą przede wszystkim samej organizacji. Dominujące doświadczenia uczniów na lekcji związane są z biernością, nudą, pozorowaniem aktywności, bezrefleksyjnym i antyintelektualnym „uczeniem pod testy”. Dramatyczne jest, że wraz z kolejnymi szczeblami kształcenia, rozmiar szkolnej dysfunkcji powiększa się. Warto podkreślić, że dane empiryczne zostały analizowane w różnych ramach interpretacyjnych (kultura organizacyjna, kapitał społeczny). Badaczka nie słyca, nie redukuje pola analiz, jest otwarta na wielość interpretacji funkcjonowania organizacji szkoły.

Formułowana empirycznie teza o dysfunkcjonalności oferty szkolnej (szkół podstawowych, gimnazjów oraz liceum) wobec zróżnicowanych potrzeb uczniów została wykorzystana do sformułowania rekomendacji odnośnie praktyki szkolnej – artykuł, *Wizerunek lekcji i jego uwarunkowania*, (w:) Doświadczenia szkolne pierwszego rocznika reformy edukacji. Studium teoretyczno-empiryczne, (red). M. Dudzikowa, R. Wawrzyniak-Beszterda, Oficyna Wydawnicza „Impuls” Kraków, 2010. Szkoda, że sformułowane postulaty są na tak dużym poziomie ogólności (poddanie rewizji i przebudowa stanu uniwersyteckiego kształcenia, wprowadzenie mechanizmów selekcyjnych w rekrutacji do edukacji nauczycielskiej). Nie umniejsza to ich zasadności, jednak problematyzuje wartość aplikacyjną.

Kontynuacją dociekań dotyczących jakości doświadczeń szkolnych uczniów były badania II etapu, których celem była ocena roli szkoły jako przestrzeni kształtowania i rozwoju kapitału społecznego. W tej fazie eksploracji wykorzystano ten sam materiał faktograficzny, który został podany analizie z wykorzystaniem nowej ramy teoretycznej (teoria kapitałów P. Bourdieu). Publikowane w 2 tomie raportu artykuły autorskie i współautorskie oraz artykuły będące cząstkowymi sprawozdaniami z prowadzonych badań m.in. *Zmiana strukturalna czy organizacyjna Głos w sprawie zmarnowanej szansy*, Studia Pedagogiczne 2011 t. LXIV dowodzą rzetelnej znajomości teorii społecznych, krytycznych oraz refleksyjnego rozumienia kluczowych problemów współczesnej oświaty - nierówności edukacyjnych i wykluczania dzieci pochodzących z rodzin o zróżnicowanych zasobach kapitału rodzinnego. W raporcie współautorstwo rozdziału metodologicznego oraz poświęconego weryfikacji hipotez badawczych, choć nie spełniają warunku objętości 0,5

arkusza wydawniczego, potwierdzają w moim przekonaniu wysoki poziom kompetencji metodologicznych Badaczki, w ramach realizowanej w zespole strategii badawczej.

Etap trzeci tego oryginalnego i złożonego przedsięwzięcia badawczego poświęcony został edukacji uniwersyteckiej. Także w tej fazie projektu dr Wawrzyniak-Beszterda aktywnie realizowała wyznaczone przez zespół cele, czego dowodzą autorskie części raportu oraz artykuły m.in. *Oferta dydaktyczna uczelni*, (w:) *Oblicza kapitału społecznego w uniwersytecie. Diagnoza-interpretacja-konteksty*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków, 2013.

Oferta dydaktyczna uniwersytetu została poddana analizie z wykorzystaniem tego samego schematu badawczego. Jakość dydaktyki akademickiej, w świetle ustaleń Habilitantki, kreuje kontekst socjalizacyjny „w którym promowane zachowania to bierność, przeciętność oraz powierzchowne i fasadowe zaangażowania jednostki (2017 s. 70) i nawet jeśli studenci informują, że bywają na zajęciach akademickich zachęceni do zadawania pytań i własnych poszukiwań, to i tak kształcenie na poziomie wyższym nastawione jest na transmisję wiedzy, a nie jej konstruowanie. We wnioskach dotyczących roli statusu socjoekonomicznego rodziny i jakości relacji rodzinnych w sposobach poruszania się młodych ludzi w polu uniwersytetu, potwierdzona została dobrze udokumentowana, także w innych badaniach (Kwieciński, Mikiewicz Smolińska-Theiss) teza, że kapitał rodziny (we wszystkich jego wymiarach, mozolnie budowany, dziedziczony i konwertowany) jest trampoliną do edukacyjnego i zawodowego sukcesu młodych ludzi.

Generalnie projekt dotyczący wizerunku szkół w doświadczeniach studentów jest przemyślany, spójny i konsekwentnie realizowany przy użyciu adekwatnego schematu teoretyczno-metodologicznego. Części raportu autorstwa i współautorstwa Habilitantki przekonują o jej wysokich kompetencjach merytorycznych. Przyjęte koncepcje teoretyczne w procesie interpretacji danych pozwoliły na pogłębioną, wolną od powierzchowności i uproszczeń analizę „szkolnego dziedzictwa” uczniów.

Każda strategia badawcza ma swoje ograniczenia. Dość często doświadczając satysfakcji towarzyszącej publikacji raportu odczuwamy niedosyt, który staje inspiracją do podjęcia kolejnych eksploracji. Dr Renata Wawrzyniak-Beszterda w autoreferacie wskazuje na takie doświadczenie – „miałam poczucie, że wyłaniający się z naszych wyników obraz szkolnego (i akademickiego) kapitału społecznego jest nieco statyczny i czasem „gubi” szczegóły, nie oddaje indywidualnej i osobistej perspektywy doświadczenia szkolnego” (autoferefat,s.21). To doświadczenie, stało się dla niej impulsem do kontynuowania badań,

tym razem w autorskim projekcie: *Kapitał społecznym szkoły. Z doświadczeń biograficznych nauczycieli. Studium przypadków*, Wyd, Naukowe UAM Poznań, 2019, s.250. To najciekawszy i najdojrzalszy element cyklu. Monografia ma klasyczną strukturę typową dla prac empirycznych. Składa się z 5 rozdziałów, podsumowania i bibliografii.

Dwa pierwsze rozdziały oferują zaplecze teoretyczne dla podjętych badań. Autorka, tak jak w wcześniejszym projekcie badań longitudinalnych, wykorzystuje kategorię kapitału społecznego sięgając do klasycznych teorii: Bourdieu, Colemana i Putnama oraz teorii sieciowych Burta i Lina. Ukazuje jej niejednoznaczność i trudności w konceptualizacji. W drugim rozdziale dokonuje przeglądu badań kapitału społecznego, także jako perspektywy dla analiz edukacyjnych. Wartością tego rozdziału jest także przybliżenie czytelnikowi ustaleń empirycznych z niemieckojęzycznego obszaru badawczego, zdecydowanie mniej znanego w naszym środowisku akademickim. Oba rozdziały dokumentują nie tylko dobrą znajomość przez Habilitantkę literatury przedmiotu, ale także jej samodzielność myślenia, umiejętność dokonywania rekonstrukcji wiedzy naukowej.

W rozdziale trzecim Autorka przedstawia w syntetyczny sposób zamysł konstrukcji metodologicznej projektu badawczego. Celem badań było „odtworzenie i opisanie kapitału społecznego szkoły, wyłaniającego się z biograficznych doświadczeń zawodowych nauczycieli u progu ich drogi zawodowej”(s. 100). Badaczka sformułowała dwa pytania, które, jak pisze, „organizowały jej działania badawcze (s. 97). Pierwsze, do którego nie wnoszę zastrzeżeń, jest de facto pytaniem o doświadczenia tranzycji nauczycieli (okres nowicjatu). Drugie – „czy a jeśli tak to jakie są przejawy kapitału społecznego” (s.97) jest spójne z celem badań, jednak zawęża pole analiz jakościowych jedynie do poziomu opisu badanego fenomenu. Sądzę, że Colemanowskie pytanie, które przytacza Autorka „jak dzieje się kapitał społeczny” (s.30) w doświadczeniach i pomiędzy nauczycielami, byłoby bliższe przyjętej perspektywie metodologicznej.

Wybór metody badawczej zbiorowego (wielokrotnego) studium przypadku jest w pełni uzasadniony. Doceniam ogrom pracy, który włożyła Habilitantka w proces celowego doboru próby. Odkodowanie, odszukanie i dotarcie do uczestników badań wymagało tytanicznej pracy i determinacji. Nie rozumiem tylko dlaczego w opisie metody studium przypadku ograniczyła się przede wszystkim do podręcznika R. K.Yina¹ W perspektywie

---

¹ R.K.YIN, *Studium przypadku w badaniach naukowych, Projektowanie i metody*. Wyd. Naukowe UJ, Kraków 2015

podjętych badań bardziej adekwatna wydaje się propozycja H. Simons², która wśród metod *case study* wyróżnia studium przypadku na podbudowie teorii. Pracę nad projektem rozpoczyna przecież Autorka od przyjęcia konkretnej teorii na etapie konceptualizacji, która pozwoliła jej na określenie obszaru poszukiwań i dostarczyła aparatury pojęciowej do analizy zjawisk. W interpretacji materiału empirycznego, co prawda dominuje opis zasobów kapitału, ale nie „porównywanie z wyprowadzonym z teorii wzorcem”(Yin, 2015, s.102)

Niedosyt pozostawia także sposób dokumentowania przyjętej strategii analizy badań własnych. Z lektury rozdziału 3 wynika, że materiał tekstowy (transkrypcje wywiadów) został kodowany, kategoryzowany, dokonywana była wielokrotna analiza porównawcza pomiędzy przypadkami. Niestety w pracy (ani w tekście, ani w aneksie) nie zostały zamieszczone choćby fragmenty zakodowanych wywiadów (kodowanie otwarte), drzewa, mapy kodowe, tekstowe lub graficzne egzemplifikacje analizy porównawczej. Jak słusznie zauważa Habilitantka, przygotowując raport z badań musimy rozstrzygnąć, ile i które materiały z etapu analizy można/należy umieścić w pracy, aby z jednej strony nie zanudzić czytelnika, z drugiej zaś, aby nie utracić wiarygodności interpretacji. Dobrą praktyką jest zamieszczanie w raportach fragmentów danych terenowych, not terenowych, roboczych materiałów z etapów kodowania np. w aneksie monografii. Dzięki temu czytelnik nie tylko ma wgląd w zasoby danych terenowych, ale także może uczestniczyć, choć w ograniczonym zakresie, w działaniach interpretacyjnych Badacza.

Procesowi interpretacji danych poświęcony jest kolejny rozdział pt. *Szkice biografii zawodowych nauczycieli*. Habilitantka konstruuje ramę interpretacyjną dla poszczególnych studiów przypadków przyjęła dwie koncepcje: rozwoju zawodowego nauczycieli oraz tranzykcji nauczycieli z edukacji na rynek pracy. Wybór takich punktów referencyjnych do analizy nie został satysfakcjonująco uzasadniony. Autorka milcząco przyjęła założenie o stadialności rozwoju zawodowego nauczycieli oraz zawężyła sposób rozumienia procesu przejścia/tranzykcji do adaptacji nauczycieli do wymogów miejsca pracy typowego dla pedagogiki normatywnej. Te założenia stały się swoistym „gorsetem” ograniczającym szanse na wielopłaszczyznową analizę. Przykładem mogą być fragmenty raportu dotyczące fazy nowicjatu i przejścia do etapu stabilizacji badanych nauczycieli. W przyjętej perspektywie start w zawodzie określany jest jako faza szoku, mierzenie się z nowicjuszem z nowymi obowiązkami, do których nie czuje się zazwyczaj przygotowany. Z czasem podejmując bardziej bądź mniej trafne działania oswaja się z rzeczywistością i najczęściej

---

² H. Simons, *Case Study Research in Practice*, SAGE, 2009.

kopiując, postrzegane jako efektywne strategie działania doświadczonych nauczycieli, stopniowo „wrasta” w kulturę pokoju nauczycielskiego. Taki opis liniowego rozwoju zawodowego (z artybucją wzrostową) od wielu lat jest kwestionowany przez badaczy procesów tranzycji i to nie tylko w polach badawczych pedeutologii. Rozwój nauczycieli w odróżnieniu od procedur awansowych nie ma charakteru liniowego, a na indywidualnej trajektorii profesjonalnych doświadczeń biograficznych można obserwować liczne pęknięcia, punkty zwrotne, regres, gwałtowne przyspieszenie. Stawanie się nauczycielem nie przebiega w ten sam sposób i w tym samym temporalnym porządku (choć badacze starają się uchwycić wspólne doświadczenia i klasyfikują je we wzory/ścieżki przejścia). Sądzę, że poluźnienie gorsetu kategorii przyjętych jako ramy analizy (teoria Colemana) pozwoliłoby wyjść poza wizerunkowe koncepcje profesjonalnego „ja”, tak znakomicie przyswajane i reprodukowane przez nauczycieli, także w toku edukacji akademickiej i dotrzeć do (nie)oczywistych miejsc kultury organizacyjnej szkół, w przestrzeniach których formował się np. kapitał zobowiązań nowicjuszy.

Rozdział 5 jest poświęcony analizie przekrojowej z zastosowaniem teorii kapitału społecznego. Wyróżnione zostały trzy obszary relacji społecznych, w których ucieleśniony jest kapitał społeczny szkoły: w relacji do innych nauczycieli, uczniów i rodziców. Analiza danych w przyjętym schemacie interpretacyjnym jest przykładem rzetelnej i przeprowadzonej zgodnie z procedurami pracy interpretacyjnej. Wydaje się jednak, że szczególnie na tym poziomie wprowadzenie jeszcze innych perspektyw do oglądu obserwowanych zjawisk (oczywiście nie rezygnując z wiodącej teorii) np. wspólnot praktyki (Wenger, Lave), szkoły jako organizacji uczącej się (Senge), nowego profesjonalizmu (Gołębniak), uczyniłoby opisywany obraz kapitału społecznego szkoły pełniejszym.

Niezależnie od wskazanych wątpliwości jakie powstały w trakcie lektury raportu chcę podkreślić, że podjęte badania są oryginalne i stanowią znaczący wkład w rozwój pedagogiki (szczególnie zaś pedeutologii). Sporadycznie w rodzimych analizach edukacyjnych szkołę próbuje się zrozumieć i opisać jako miejsce praktykowania wspólnoty opartej na zaufaniu, lojalności, współpracy międzyludzkiej, w celu realizacji interesów grupowych. Praca dr Wawrzyniak-Beszterdy dowodzi, że deficyty kapitału społecznego jakich doświadczyli nowicjusze, najpierw w toku własnej edukacji, a następnie w procesie wejścia do zawodu są (any)wartością transmitowaną w szkole z pokolenia na pokolenie. Doświadczenie, na kolejnych szczeblach szkolnej edukacji, pozorów wspólnoty negatywnie prognozuje na losy

edukacyjne, zawodowe i obywatelskie nie tylko dla obecnych, ale także kolejnych pokoleń nauczycieli i uczniów.

Konkludując: Nie mam wątpliwości, że przedstawione do oceny materiały układają się w logicznie ewoluujący cykl problemowy, w którym badane zagadnienia ulegały stopniowemu poszerzaniu i pogłębianiu. Pionierskie badania zespołowe i autorskie, które realizowała dr Renata Wawrzyniak-Beszterda dokumentują drogę jej dojrzewania do bycia samodzielnym Badaczem- rzetelnym, wiarygodnym i etycznym.

3. Kryteria oceny w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych habilitanta w obszarze nauk społecznych –

a) autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European European Reference Index form the Humanities (ERIH)

Habilitantka jest autorką 1 publikacji zamieszczonej na liście ERIH Plus

4. Kryteria oceny w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych habilitanta we wszystkich obszarach wiedzy

a) autorstwo monografii/współautorstwo monografii

Habilitantka jest autorką dwóch monografii autorskich: *Kapitał społeczny szkoły. Z doświadczeń biograficznych nauczycieli. Studium przypadków* Wyd. Naukowe, UAM, Poznań 2019. Monografię: *Doświadczenia komunikacyjne uczniów w czasie lekcji. Studium empiryczne* Oficyna Wydawnicza „Impuls” Kraków 2002 wykluczam z oceny. Jest to monografia podoktorska, która podlegała ocenie w innym postępowaniu awansowym. Ponadto jest współautorką 2 monografii (współ. M. Dudzikowa, S. Jaskólska. E. Bochno, I. Bochno, K. Knasiecka-Falbierska, M. Marciniak) obie wydane przez Oficynę Wydawniczą „Impuls” 2011,2013

b) redakcja monografii/ współredakcja monografii

Habilitantka jest redaktorką 1 i współredaktorką 2 recenzowanych monografii zbiorowych (współ. z M. Dudzikową) wydanych w wydawnictwach: macierzystej uczelni i Oficyny Wydawniczej „Impuls”

c) autorstwo/współautorstwo rozdziałów w monografiach [o objętości min. 0,5 ark. wyd.]

Dr Renata Wawrzyniak -Beszterda jest autorką i współautorką 18 rozdziałów w monografiach pod redakcją. 11 z nich to teksty, które zamieszczone są w trzech raportach z podłużnych badań zespołu kierowanego przez prof. M. Dudzikową. 6 spośród nich nie spełnia wymogu

objętości 0,5 arkusza wydawniczego, jednak znając specyfikę zespołowej pracy projektowej oraz przygotowania finalnej wersji raportu trudno jest Autorce czynić zarzut, że jej teksty nie posiadają określonej ustawowo ilości znaków. Ważniejsze moim zdaniem niż sama objętość tekstu jest rola jaką pełniła Badaczka w zespole i za jakie etapy realizacji projektu odpowiadała/współodpowiadała, W mojej ocenie we wszystkich częściach raportu, których jest autorką/współautorką, spełnione zostały standardy jakości stawiane pracom naukowym.

d) autorstwo/współautorstwo artykułów w czasopismach z listy B MNiSW

Dr Wawrzyniak -Beszterda jest autorką 8 artykułów opublikowanych w czasopismach z listy B MNiSW wszystkie teksty są publikowane w języku polskim.

e) autorstwo/współautorstwo innych publikacji naukowych

Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora Habilitantka zredagowała 1 pracę: Życie szkołą. Dedykowane prof. M. Dudzikowej, Oficyna Wydawnicza „Garmond”, 2008

2. autorstwo lub współautorstwo odpowiednio dla danego obszaru: opracowań zbiorowych, katalogów zbiorów, dokumentacji prac badawczych, ekspertyz, utworów i dzieł artystycznych

brak

a) niepublikowane raporty z badań

brak

b) ekspertyzy

c) brak

3) sumaryczny impact factor publikacji naukowych według listy Journal Citation Reports (JCR), zgodnie z rokiem opublikowania

brak

4) liczba cytowań publikacji według bazy Web of Science (WoS)

brak

5) indeks Hirscha opublikowanych publikacji według bazy Web Of Science (WoS):4

6) kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach

Habilitanta, po uzyskaniu stopnia naukowego doktora, była wykonawcą jednego krajowego projektu badawczego: Studenci I roku UAM 2005/6-2009/20. Doświadczenia szkolne pierwszego rocznika reformy edukacji a zmiany zasobów jego kapitału społecznego w warunkach szkoły wyższej, Nr 3821 H03/2007/32 (źródło finansowania MNiSW)

7) międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność odpowiednio naukową lub artystyczną

Dr Renata Wawrzyniak Beszterda za swoją pracę naukowo-badawczą była doceniona w macierzystym środowisku naukowym: dwukrotnie nagrodą Rektora UAM (2011, 2014). Otrzymała też nagrodę naukową Wydziału I Nauk Humanistycznych i Społecznych PAN (2015). W 2018 roku została odznaczona Srebrnym Medalem Za Długoletnią Służbę przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

8) wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych

Habilitantka uczestniczyła w 6 konferencjach międzynarodowych. Tylko jedna z nich była organizowana w Niemczech, miejscem organizacji pozostałych była UAM w Poznaniu. Wygłosiła także referaty na 20 konferencjach krajowych organizowanych przez wiodące ośrodki akademickie.

Kryteria oceny w zakresie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej habilitanta

1. uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych

Dr Wawrzyniak-Beszterda była aktywnie zaangażowana jako kierownik zespołu eksperckiego w realizację 4 projektów POWER 03.01.00-00-KN05/18; 03.01.00-00-KN36/18; 03.01.00-00-KN37/18; 03.01.00-00-KN40/18; realizowanych w ramach modelowego programu kształcenia nauczycieli

2. udział w międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych lub udział w komitetach organizacyjnych tych konferencji

Habilitantka aktywnie włączała się w organizację międzynarodowych i krajowych konferencji naukowych pełniąc w nich zróżnicowane funkcje-przewodniczącej, członkini komitetu naukowego konferencji oraz sekretarza i członkini komitetu organizacyjnego. Warto podkreślić, że dr Renata Wawrzyniak-Beszterda uczestniczyła w organizacji, koordynacji i realizacji wielu warsztatów seminariów i naukowych. Była sekretarzem (członkiem prezydium) Zdaniowego Zespołu Pedagogiki Szkolnej przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN, od początku jego powstania.

3. otrzymane nagrody i wyróżnienia

Habilitantka była 3-krotnie nagradzana przez Dziekana Wydziału Studiów Edukacyjnych w uznaniu osiągnięć w pracy organizacyjnej i na rzecz wydziału.

4. udział w konsorcjach i sieciach badawczych

brak

5. kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych, a w przypadku badań stosowanych we współpracy z przedsiębiorcami

brak

6. udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism

brak

7. członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych

Pani dr Wawrzyniak -Besztera jest członkinią: Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego (od 2011r.), Zespołu Samokształceniowego Doktorów przy KNP PAN w latach 2009-2015, Zespołu Pedagogiki Młodzieży przy KNP PAN (od 2016 roku), Sekcji przy KNP PAN ds. wspierania doktorantów i habilitantów (od 2016). Ponadto pełniła funkcję sekretarza Zespołu Pedagogiki Szklonej przy KNP PAN (w latach 2009-2015).

8. osiągnięcia dydaktyczne w zakresie popularyzacji nauki

Jest osoba niezwykle aktywną w środowisku akademii i jego otoczeniu. Pełni funkcję Dyrektora Koordynacyjno-Programowego Kształcenia Nauczycieli na UAM (kadencja: 2018-20). Była członkinią m.in. komisji senackiej ds. ocen okresowych pracowników (2016-20), Wydziałowego zespołu ds. współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym,(2016-20) Zespołu ds. Strategii Rozwoju Wydziału Studiów Edukacyjnych (2010-2012) Centrum Instytutu Wielkopolski UAM (2005-2015) Rady programowej Uniwersyteckiego Centrum Koordynacyjno-Programowego Kształcenia Nauczycieli (2005-2015) .

9. opieka naukowa nad studentami

Czterokrotnie w latach (2016 -2018) Habilitantka pełniła funkcję członkini komitetu programowego i organizacyjnego: Międzynarodowego Naukowego Obozu Studenckiego organizowanego we współpracy z uniwersytetami niemieckimi. Nie informuje o swojej aktywności jako promotora prac dyplomowych, ani o osiągnięciach związanych z realizacją zadań ściśle dydaktycznych

10. opieka naukowa nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego, z podaniem tytułów rozpraw doktorskich

Pełniła funkcję promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim mgr Kamili Kacprzak. Temat dysertacji: *Sensy i znaczenia nadawane przez adolescentów ich doświadczeniom będących w związkach uczuciowych*, promotor prof. dr hab. Roman Leppert UKW Bydgoszcz. Data obrony: 1.10.2018

11. staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich

4-krotnie (2014,2014,2015,2017) odbyła wizyty studyjne na: Uniwersytecie Karola w Pradze i 3-krotnie w Karl-Ruprecht Universiteat Heidelberg. W ramach wymiany międzynarodowej Habilitantka 2-krotnie przebywała na Evangelische Hochschule w Darmstadt (2016, 2018). Nie ma informacji o długości pobytów i ich celu.

12. wykonanie ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie organów władzy publicznej samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadanie publiczne lub przedsiębiorców

brak

13. udział w zespołach eksperckich i konkursowych

Była ekspertką recenzującą programy szkoleniowe adresowane do nauczycieli-praktyków w ramach współpracy Kuratorium Oświaty w Poznaniu (2000r.)

14. recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopismach międzynarodowych i krajowych

Wykonała 2 recenzje projektów badawczych w ramach NCN (2013) oraz 3 recenzje artykułów w punktowanych czasopismach z listy MNiSW

Ocena stopnia spełnienia kryterium

Dr Renata Wawrzyniak-Beszterda jest doświadczoną badaczką i nauczycielką akademicką. Konsekwentnie rozwija swoje zainteresowania naukowe zmierzające do rekonstrukcji edukacyjnych ścieżek nauczycieli, poprzez objęcie badaniami całej instytucjonalnie zorganizowanej biografii badanych oraz doświadczeń okresu tranzycji startujących w zawodzie nauczycieli. Edukacyjne longitudinalne badania empiryczne, które przez wiele lat prowadziła mają szczególną wartość dla pedagogiki (w tym pedagogiki szkolnej i pedeutologii). Pozwalają opisać i rozumieć mechanizmy rządzące procesami edukacyjnymi i odzwierciedlają swoistość doświadczeń szkolnych analizowanych przez pryzmat doświadczeń jej uczestników. Dla pedeutologii szczególnie ważne są ustalenia

dotyczące unikatowości i swoistości kapitału społecznego nauczycieli związane z ich pracą w szkole.

Zawartość analizowanych prac autorskich i współautorskich świadczy o rzetelnym opanowaniu warsztatu teoretyczno-metodologicznego. Dorobek przedstawiony do oceny jest zadowalający pod względem ilościowym. Jest spójny merytorycznie i logicznie. Inspiruje do dyskusji i wyznacza nowe obszary eksploracji.

Zaangażowanie w prace nad longitudinalnymi studiami realizowanymi w zespole pracowników odcisnęło szczególny ślad w dorobku badaczki. Większość publikacji przedstawionych do oceny to dorobek zespołowy grupy badawczej, publikowany w dwóch wydawnictwach - rodzimej uczelni i Oficyny Wydawniczej "Impuls", o różnej objętości. Za słabą stroną dorobku naukowego trzeba uznać nieobecność Habilitantki w międzynarodowym dyskursie akademickim (brak publikacji na liście JCR i ERIH oraz publikacji w językach kongresowych).

Aktywność dydaktyczna i popularyzatorska Habilitantki dowodzi ogromnego zaangażowania w rozwój własnego wydziału, jakość oferty dydaktycznej i proces kształcenia studentów i doktoratów. Warto podkreślić jej wieloletnią aktywność w pracach Zespołu Samokształceniowego prowadzonego przez prof. M. Dudzikową, który był jedyną w swoim rodzaju szkołą naukową, dla wielu pokoleń badaczy.

Mimo zasygnalizowanych zastrzeżeń i wskazanych słabości stwierdzam, że całość opublikowanego dorobku oraz inne formy aktywności akademickiej pozwalają uznać wniosek Habilitantki za zasadny i wystarczająco uargumentowany.

Wniosek końcowy:

Stwierdzam, że dorobek naukowy, dydaktyczny oraz organizacyjny Pani dr Renaty Wawrzyniak-Beszterdy spełnia wymogi stawiane przez Ustawę z dnia 14 marca 2003 roku z póź. zm. tym samym opiniuję pozytywnie wniosek wnosząc o nadanie jej stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.